

ANA TEMA¹

6 Ş 1. Madde (Ceza hukuku yönü) Delil (yasadışı elde edilen) yönetimi

(Son güncelleme: 30/04/2021)

Giriş

6. Madde adil bir duruşma hakkını garanti eder. Ancak delillerin kabul edilebilirliği ile ilgili herhangi bir kural koymaz ki bu öncelikli olarak ulusal yasalar kapsamında bir düzenleme meselesidir (*Schenk /İsviçre*, 1998, §§ 45-46; *Moreira Ferreira /Portekiz (no. 2)* [BD], 2017, § 83).

Bu nedenle, belirli delil türlerinin -örneğin iç hukuk açısından yasadışı bir şekilde elde edilen delillerin kabul edilebilir olup olmadığını belirlemek ilkesel olarak Mahkeme'nin görevi değildir. Cevaplanması gereken soru delillerin elde edilme şekli de dahil olmak üzere yargılamanın bir bütün halinde adil olup olmadığıdır (*Khan /Birleşik Krallık*, 2000, § 34; *Jalloh /Almanya* [BD], 2006, § 95; *Bykov /Rusya* [BD], 2009, § 89).

Mevcut içtihattan çıkarılan ilkeler

Genel ilkeler:

- Mahkeme yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmadığını belirlerken aşağıdaki faktörleri dikkate alır (*Jalloh /Almanya* [BD], 2006, § 96; *Bykov /Rusya* [BD], 2009, § 89; *Gäfgen /Almanya* [BD], 2010, § 164; *Ayetullah Ay /Türkiye*, 2020, §§ 123-130):
 - Söz konusu delillerin yasadışılık iddiasının niteliği ve bir başka Sözleşme hakkının ihlali söz konusu olduğunda bulunan ihlalin niteliği;
 - Başvurana kanıtların doğruluğuna itiraz etme ve bunların kullanılmasına karşı çıkma fırsatının verilip verilmediği;
 - Delillerin niteliği ve elde edildiği koşullar ve bu koşulların güvenilirliği veya doğruluğu hakkında şüphe oluşup oluşmadığı;
 - Söz konusu delillerin ceza yargılmasının sonucu üzerinde belirleyici olup olmadığı.
- Söz konusu delillerin yasadışılık iddiasının incelenmesine ilişkin olarak bu test aşağıdaki davalara uygulanmıştır:
 - Yargılamada kullanılan delillerin savunma haklarına aykırı bir şekilde elde edildiği durumlar (örneğin bkz., sıraya dizilerek yapılan teşhis aşamasında elde edilen delillerin kullanılmasıyla ilgili, *Laska ve Lika /Arnavutluk*, 2010; bir suç ortağına baskı uygulayarak elde edilen delille ilgili *Erkapić /Hırvatistan*, 2013, ve *Dominka /Slovakya* (k.k.), 2018,; veya suçlayıcı tanık ifadelerinin ve maddi delillerin başvurana aleyhine haksız kullanılmasıyla ilgili *Ilgar Mammadov /Azerbaycan (no. 2)*, 2017,);
 - Mahkeme'nin 8. Maddeye ilişkin ihlal bulduğu örnekler de dahil olmak üzere, bu maddeye aykırı olarak elde edildiği iddia edilen delillerin kullanılması (örneğin, bkz., yasadışı gizli izleme ile ilgili *Bykov /Rusya* [BD], 2009, §§ 69-83 ve *Dragojević /Hırvatistan*, 2015, §§ 127-135; arama ve el koyma operasyonlarıyla elde edilen

¹ Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır. Mahkeme'yi bağlamaz.

delillerle ilgili *Khodorkovskiy ve Lebedev /Rusya*, 2013, §§ 699-705, *Prade /Almanya*, 2016, ve *Budak /Türkiye*, 2021, §§ 68-90);

- 3. Maddeye aykırı insanlık dışı muamele olarak sınıflandırılan ancak işkence olarak sayılmayan bir fiil sonucunda elde edilen maddi delillerin kabul edilmesi; bu tür delillerin kullanılmasının yargılamanın adilliğine ilişkin her zaman ciddi sorunlar çıkardığı anlaşılmıştır (örneğin, bkz., *Gäfgen /Almanya* [BD], 2010, §§ 178-188; *El Haski /Belçika*, 2012, § 85).
- Mahkeme yukarıdaki teste, özellikle de son kritere (delilin sonuç açısından önemi) dayanarak değerlendirme yaparken itiraz edilenler dışındaki delillerin varlığının geçerli olup olmayacağını davanın somut koşullarına bağlı olduğunu vurgulamıştır. Bununla birlikte delil çok güçlü olduğunda ve güvenilmez olma riski bulunmadığında delili destekleme gereği de buna bağlı olarak zayıflar (*Khan /Birleşik Krallık*, 2000, § 34; *Prade /Almanya*, 2016, § 40).

Sözleşme'nin 3. Maddesine aykırı elde edilen deliller:

- Yargılamaların bir bütün olarak adil olup olmadığını belirlemek üzere yapılan yukarıdaki test, yargılamalarda 3. Madde kapsamındaki herhangi bir kötü muamele sonucunda alınan ifadelerin ya da Sözleşme'nin 3. Maddesi kapsamında işkence olarak nitelenen fiiller sonucunda elde edilen delillerin kullanılmasına uygulanmaz. Bu tür delillerin yargılamalarda kullanılması -delilin ispat gücüne ve kullanılmasının sanığın mahkûmiyetinin güvenceye alınmasında belirleyici olup olmamasına bakılmaksızın- 6. Maddeye aykırı olarak yargılamaları bir bütün olarak otomatik bir şekilde haksız hale getirir (*Gäfgen /Almanya* [BD], 2010, §§ 166-167; *El Haski /Belçika*, 2012, § 85; *Ibrahim ve Diğerleri /Birleşik Krallık* [BD], 2016, § 254). Aynı ilkeler kamu görevlisi olmayan kişilerin kötü muamelesi sonucu elde edilen ifadelerin ceza yargılamalarında kullanılması konusunda da geçerlidir (*Ćwik /Polonya*, 2020, §§ 88-89).
- Bu ilkeler sadece 3. Maddeye aykırı kötü muamele mağdurunun asıl sanık olduğu durumlarda değil aynı zamanda üçüncü tarafların da söz konusu olduğu durumlarda geçerlidir (*El Haski /Belçika*, 2012, § 85; *Kaçiu ve Kotorri /Arnavutluk*, 2013, § 128).
- 3. Maddeye dair kabul edilebilir bir şikâyetin olmaması, prensip olarak Mahkeme'nin, başvuranın polis ifadelerinin zorlama ve baskı yöntemleri kullanılarak alındığı ve dolayısıyla bu ifadelerin mahkemenin dayandığı dava dosyasına girmesinin 6. Maddenin koruması altındaki adil yargılanmaya aykırı olduğu iddialarını dikkate almasını engellemez (*Mehmet Duman /Türkiye*, 2018, § 42). Benzer düşünceler bir başvuranın kötü muamele sonucunda elde edildiğini iddia ettiği ve Mahkeme'nin elindeki malzemeye dayanarak bunu tespit edemediği (Sözleşme'nin 3. Maddesi uyarınca esasa ilişkin ihlalin olmadığı) delillerin kullanılmasından şikâyetçi olduğu durumlara da uygulanır. Bu tür durumlarda, başvuran muhtemelen kötü muamele sonucunda elde edilen gerçek kanıtlar hakkında ilk bakışta haklı görülen bir dava açtığında yerel mahkemelerin davanın somut koşullarını aydınlatma görevi vardır ve bunu yapmamaları 6. Maddenin ihlal edilmesine yol açabilir (*Bokhonko /Gürcistan*, 2020, § 96).

Delil yönetimiyle ilgili başka şikâyetler

- 3. Maddeye aykırı elde edilen delillerle ilgili özel hususların dışında, yargılamaların delillerin toplanma ve yargılamalarda kullanılma biçimi bakımından bir bütün olarak adil olup olmadığını değerlendirme testinin çok geniş bir uygulama alanı vardır. Dolayısıyla delillerin toplanma ve yargılamada kullanılma biçimiyle ilgili genel bir şikâyetin söz konusu olduğu bir davada Mahkeme bu tür şikâyetleri delil yönetimine ilişkin genel adillik testi perspektifinden incelemeyi tercih etti (örnek olarak bkz., *Szilagyi /Romanya* (k.k.), 2013, §§ 24-33; *Arapci /Arnavutluk* (k.k.), 2015, §§ 74-82).

Önemli örnekler

- *Gäfgen /Almanya* [BD], 2010 – 3. Maddeye aykırı insanlık dışı muamele olarak sınıflandırılan ancak işkence olarak sayılmayan bir fiil sonucunda elde edilen maddi delillerle ilgili;
- *Dragojević /Hırvatistan*, 2015 – Sözleşme'nin 8. Maddesine aykırı gizli izleme yoluyla elde edilen delillerle ilgili;
- *Prade /Almanya*, 2016 – iç hukuka aykırı arama ve el koyma operasyonları sonucunda elde edilen delillerle ilgili;
- *Ilgar Mammadov /Azerbaycan (no. 2)*, 2017 – yargılamada delillerin kullanılmasındaki genel haksızlıklarla ilgili;
- *Ćwik v/Polonya*, 2020 – ceza yargılamalarında kamu görevlisi olmayan üçüncü kişilerin kötü muamelesi sonucunda elde edilen ifadelerle ilgili.

Genel ilkelerin özeti

- *Bykov /Rusya* [BD], 2009 (§§ 88-91);
- *Dragojević /Hırvatistan*, 2015 (§§ 127-130);
- *Prade /Almanya*, 2016 (§§ 32-35);
- *Ayetullah Ay /Türkiye*, 2020 (§§ 123-130).

Konuyla ilgili (fakat farklı) başlıklar

Savcılıkla iş birliği yapan tanıkların sunduğu deliller:

- Yargılamalarda delil yönetimiyle ilgili olarak savcılıkla iş birliği yapan tanıkların sağladığı delillerin kabul edilmesi konusunda da sorun çıkmaktadır.
- Bu bağlamda Mahkeme, tanıkların dokunulmazlık ya da başka avantajlar karşılığında verdiği ifadelerin kullanılmasının sanığa tanınan duruşmanın adilliğini sorgulayabileceğine ve bu tür ifadelerin doğaları gereği manipülasyona açık olmaları ve sadece avantaj elde etmek ya da kişisel intikam almak amacıyla verilmiş olabilmeleri nedeniyle hassas sorunlara yol açabileceklerine karar vermiştir. Bununla birlikte bu tür ifadelerin kullanılması tek başına yargılamayı adaletsiz kılmaya yetmez (*Verhoek /Hollanda* (k.k.), 2004; *Cornelis /Hollanda* (k.k.), 2004). Her iki davada da Mahkeme değerlendirmesini yaparken, savunmanın haklarının yanı sıra suçun düzgün bir şekilde kovuşturulmasındaki kamu ve mağdur menfaatlerini ve gerektiğinde tanıkların haklarını göz önünde bulundurarak yargılamaya bir bütün olarak bakacaktır (*Habran ve Dalem /Belçika*, 2017, § 96).

ÖNEMLİ İÇTİHAT REFERANSLARI

Önde gelen davalar:

- *Schenk /İsviçre*, 12 Temmuz 1988, Seri A no. 140;
- *Bykov /Rusya* [BD], no. 4378/02, 10 Mart 2009;
- *Gäfgen /Almanya* [BD], no. 22978/05, AİHM 2010;
- *El Haski /Belçika*, no. 649/08, 25 Eylül 2012;
- *Ćwik /Polonya*, no. 31454/10, 5 Kasım 2020.

Diğer davalar:

- *Khan /Birleşik Krallık*, no. 35394/97, AİHM 2000-V;
- *Jalloh /Almanya* [BD], no. 54810/00, AİHM 2006-IX;
- *Laska ve Lika Arnavutluk*, no. 12315/04 ve 17605/04, 20 Nisan 2010;
- *Erkapić /Hırvatistan*, no. 51198/08, 25 Nisan 2013;
- *Kaçiu and Kotorri /Arnavutluk*, no. 33192/07 ve 33194/07, 25 Temmuz 2013;
- *Khodorkovskiy ve Lebedev /Rusya*, nos. 11082/06 ve 13772/05, 25 Temmuz 2013;
- *Szilagyi /Romanya* (k.k.), no. 30164/04, 17 Aralık 2013;
- *Dragojević /Hırvatistan*, no. 68955/11, 15 Ocak 2015;
- *Arapi /Arnavutluk* (k.k no. 27656/07, 7 Temmuz 2015;
- *Prade /Almanya* , no. 7215/10, 3 Mart 2016;
- *Ilgar Mammadov /Azerbaycan (no. 2)*, no. 919/15, 16 Kasım 2017;
- *Dominka /Slovakya* (k.k.), no. 14630/12, 3 Nisan 2018;
- *Mehmet Duman /Türkiye*, no. 38740/09, 23 Ekim 2018;
- *Bokhonko /Gürcistan*, no. 6739/11, 22 Ekim 2020;
- *Ayetullah Ay /Türkiye*, nos. 29084/07 ve 1191/08, 27 Ekim 2020;
- *Budak /Türkiye*, no. 69762/12, 16 Şubat 2021.